

ЗАЙНЯТИСТЬ, ЯК ІНДИКАТОР РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА РІВНЯ ЖИТТЯ СЕЛЯН

Хлівна І.В., к.е.н., доцент

Уманська філія ПВНЗ «Європейський університет»

Стаття присвячена розгляду проблем соціального розвитку села та зайнятості сільського населення. Запропоновано шляхи підвищення якості трудового потенціалу у сільській місцевості.

Article considers the social problems of rural development and rural employment. Ways of improving the quality of employment potential in rural areas.

Постановка проблеми. Розв'язання проблем розвитку сільських територій є одним із найважливіших загальнодержавних завдань. Україна зможе досягти відчутних темпів зростання соціально-економічних стандартів життя суспільства лише за умови ефективного розвитку українського села.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Визнаними вченими в сфері дослідження розвитку сільських територій є: М.К. Орлатий, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин та інші науковці-економісти аналізованого напрямку. Актуальні питання, пов'язані з розглядом окремих аспектів досліджуваної проблеми, знайшли віддзеркалення в працях: О.А. Біттера, О. А. Бугуцького, О.Г. Булавки, Н.М. Вітренко, П.І. Гайдуцького, І.Ф. Гнибіденка, Ю.Е. Губені, О.Д. Гудзинського, Д.Ф. Крисанова, М.Ф. Кропивка, П.А. Лайка, Е.М. Лібанової [1], М.Й. Маліка, Л.О. Мармуль, О.М. Онищенко, О.І. Павлова, К.В. Прокопишак, В.П. Рябоконея, М.П. Сахацького, В.К. Терещенка, Л.В. Транченко [4], Л.О. Шепотько, Д.В. Шияна, К.І. Якуби.

Перелічені науковці не тільки з позицій сьогодення переосмислили класичні категорії соціально-економічного розвитку українського села, але й ввели в економічний обіг ряд новацій, зміст і особливості яких стали предметом дискусій. Але незважаючи на посилену увагу науковців до проблем села, ще недостатньо повно досліджені питання державного регулювання розвитку сільських територій.

Постановка завдання. Метою статті є вироблення пропозицій державним органам управління щодо стимулювання розвитку сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільських територій є комплексним завданням, але його можна звести до розв'язання двох основних проблем: розвитку сільської соціальної сфери; підтримки економічного розвитку села. Ці два завдання можна об'єднати однією риторичною фразою: "селу потрібні гроші". Гроші сільська рада може одержати трьома способами:

- заробити (шляхом створення або розширення діяльності комунальних підприємств);
- залучити (через стимулювання інвестицій та кредитування);

– “відібрати” (шляхом удосконалення системи оподаткування й між-бюджетних відносин).

Розглянемо почергово ці способи. Виробництво. Тенденції світової економіки вказують на те, що в перспективі нас чекає продовження загально-світового подорожчання енергоносіїв, збільшення посівних площ сільськогосподарських культур, які є сировиною для біопалива і, відповідно, підвищення дефіцитності продуктів харчування та світових цін на них. Отже, рентабельність сільськогосподарського виробництва зростатиме, а тому державну підтримку необхідно надавати не сільському господарству, а вкладати бюджетні кошти в наукомісткі технології, освіту, сферу послуг, розвиток не-сільськогосподарських видів діяльності на сільських територіях [1].

Розвиток різних видів несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості поряд із зниженням рівня безробіття дає можливість позбутися ще кількох важливих соціальних та економічних проблем. По-перше, зменшиться соціальна напруженість у суспільстві, викликана різкою диференціацією доходів. Безробітні селяни ні в якому разі не повинні звикати до пасивного становища дармоїдів, інакше вони втратять будь-які стимули змінювати життя на краще. В США є безробітні, які уже в третьому поколінні не працюють, і саме ці маргінали найбільш небезпечні для держави в контексті росту злочинності, революцій, масових заворушень, безчинства. По-друге, завдяки підвищенню зайнятості зросте купівельна спроможність селян, а за рахунок цього розшириться коло і збільшиться обсяг споживання (а отже, й виробництва) сільськогосподарської та промислової продукції, надання соціальних послуг. Адже багато об'єктів соціальної інфраструктури села закрилися через зниження попиту на їхні послуги (магазини, дитячі садки, кіноустановки, лазні, перукарні та ін.).

По-третє, збільшаться надходження до сільських бюджетів, що дасть змогу формувати бюджети розвитку, а не проїдання. Маючи гроші й реально здійснюючи відновлення та розвиток соціальної інфраструктури, допомагаючи соціально вразливим категоріям населення, сільська рада підвищить свій статус і відновить повагу населення до влади. Адже, хто слухатиме сільського голову (старосту), який не може нічого вирішити, не має важелів упровадження своїх рішень у життя.

По-четверте, підвищення зайнятості збільшує доходи населення, які можуть бути інвестовані в соціальну інфраструктуру села, в сферу надання платних послуг. Держава не може фінансувати соціальну інфраструктуру села повною мірою, та й не повинна цього робити, щоб селяни не втратили підприємницьку ініціативу.

Органам державної влади і місцевого самоврядування в напрямі стимулювання несільськогосподарської зайнятості необхідно [2]:

– проводити політику стимулювання працевлаштування в несільськогосподарських галузях виробництва (мікрофінансування, мікрокредитування для поліпшення інвестування в несільськогосподарську діяльність або послуги з мікрострахування для поліпшення стратегії управління ризиками); забезпечувати права власності та використання природних ресурсів (право на купівлю й

продаж землі дало б змогу використовувати право власності на землю як заставу й поліпшило б ефективність використання природних ресурсів);

– поліпшувати інфраструктуру та загальні умови діяльності на сільських територіях замість допомоги окремим підприємствам;

– спрямовувати ресурси на розвиток несільськогосподарської зайнятості не в ті сільські поселення, які мають потенціал зростання, а в депресивні, що мають низький рівень розвитку інфраструктури, незадовільну якість підготовки робочої сили, недосконалі умови для переробки продукції й маркетингу.

Аналіз практики залучення інвестиційних ресурсів на розвиток сільських територій підтвердив, що основним гарантованим джерелом формування фінансової бази реалізації соціально важливих проектів і програм є сільський бюджет. Обов'язковим учасником фінансування сільських інвестиційних програм має бути також сільська громада. Жителі певного села, конкретної вулиці мають внести хоча б 10-20% власних коштів у ремонт дороги чи освітлення їхньої вулиці. Це дасть змогу залучити їхній матеріальний та творчий потенціал, підвищити відповідальність за ефективне використання і збереження введених в експлуатацію об'єктів соціальної інфраструктури.

Основними напрямками поліпшення інвестиційного клімату в сільській громаді повинні бути: взаємодія сільської ради з підприємствами із залучення їхніх власних коштів в інвестиції; концентрація інвестицій на головних напрямках розвитку за рахунок розробки інвестиційних програм; проведення постійного моніторингу інвестиційних процесів з метою оперативного внесення в місцеву інвестиційну політику необхідних змін; підтримка господарюючих суб'єктів, що здійснюють інвестиційну діяльність за рахунок інвестиційного податкового кредитування та реструктуризації взаємних боргів.

Сільські ради повинні безпосередньо брати участь у мобілізації залучених і позичкових коштів для активізації інвестиційної діяльності або ж усіляко цьому сприяти. Це може виражатися у бюджетному кредитуванні (при наявності вільних коштів) чи різних відстрочках і розстрочках за платежами до місцевих бюджетів для новостворених підприємств. Найважливішим механізмом, що забезпечує залучення інвестицій у сільські ради, є гарантії повернення коштів. Обов'язковою умовою надання таких гарантій за рахунок сільського бюджету повинне бути внесення інвестором для реалізації проекту власних коштів. Їхня величина може варіюватися залежно від загальної вартості проекту, але повинна бути не меншою половини. Основним критерієм відбору таких проектів має стати величина доходу, який одержить дана сільська громада в результаті їх реалізації. Проекти можна оцінювати за показником бюджетної ефективності, який визначається відношенням дисконтованої суми податкових надходжень до розміру гарантії. Ліміти сільських інвестиційних гарантій слід встановлювати згідно з бюджетом наступного року [3].

Необхідно розробити ряд законодавчих заходів, насамперед у частині оподаткування, спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності. В основному вони повинні бути орієнтовані на створення нових основних виробничих фондів, будівництво та реконструкцію об'єктів нерухомості. Так, прибуток підприємства, що підлягає оподаткуванню, можна зменшити на суму

інвестиційного податкового кредиту, який передбачав би можливість компенсації витрат на погашення кредитів на інвестиційні цілі, включаючи відсотки. Подібні пільги, крім іншого, мають спонукати інвесторів відмовлятися від заниження прибутку в звітності.

Балансову вартість основних виробничих фондів, що вводяться, можна звільняти від податків на майно протягом певного періоду (від двох до чотирьох років), або ж ставка податку може бути знижена. Критерієм мають бути загальні обсяги інвестицій (наприклад, більше 10, 50 чи 100 тис. грн). Інвестор може звільнитися від сплати земельного податку за земельні ділянки, на яких здійснюють нове будівництво або реконструкцію об'єктів, що інвестуються. При використанні для реалізації інвестиційних проектів орендованих земельних ділянок, які знаходяться у власності сільських рад, можуть бути надані пільги на орендну плату за землю.

Першочерговими завданнями фінансово-кредитної політики України має бути спрощення доступу сільськогосподарських виробників і власників об'єктів соціальної інфраструктури села до послуг іноземних банків та здешевлення вартості вітчизняних кредитних ресурсів хоча б до рівня середньої норми прибутку.

Використання землі як застави могло б забезпечити сільськогосподарським товаровиробникам більшу доступність до кредитних ресурсів. Крім того, фінансово-кредитний механізм агропромислового комплексу необхідно доповнити окремими елементами: ввести диференційовані терміни короткострокового кредитування для різних галузей АПК; встановити пільгове оподаткування для банків, що забезпечують кредитами сільськогосподарських виробників; увести систему страхування діяльності фінансово-кредитних структур, що обслуговують АПК; передбачити страхування інвестиційних кредитів і всіх видів застави. Таким чином, банківська система повинна боротися за клієнта, йти йому назустріч [4].

Нами пропонується надати дозвіл сільським радам залучати кошти у вигляді кредитів, але встановити граничні обсяги їхніх боргів. У загальному випадку борг не повинен перевищувати обсяг доходів сільського бюджету без фінансової допомоги з бюджетів інших рівнів і витрат по захищених статтях.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки використання місцевого комунального майна дає можливість залучити додаткові кредити для забезпечення інвестиційної діяльності. Теоретично майно сільських громад могло б бути використане (закладене) й на користь інвесторів, що здійснюють важливі для сільських територій інвестиційні проекти. Таке право було б доцільно передбачити в змінах до Закону України "Про іпотеку". Така схема передбачає, що громада відповідала б своєю нерухомістю або іншим майном за виконання зобов'язань кредитоодержувача-інвестора перед своїми кредиторами. У такому випадку громада виступала б як третя особа, не будучи боржником або кредитором. А ще ефективнішим варіантом стало б використання для кредитування соціальної сфери села угод, в яких предметом застави було б майно кредитоодержувача, а сільська рада надавала додатково свої гарантії кредиторю. Таким чином, кредитор одержував би подвійне забезпе-

чення зобов'язань. Надавати гарантії за кредитами сільська рада повинна лише при дотриманні наступних умов: частка позичкових коштів у загальному обсязі інвестицій не повинна перевищувати 50% (тобто решта коштів має бути власністю інвестора); за результатами останнього звітного фінансового періоду в інвестора не повинно бути заборгованості перед будь-яким бюджетом; розрахунковий термін окупності має не перевищувати 5 років з моменту початку інвестиційної діяльності. Пріоритетними повинні бути проекти з меншими термінами гарантій за кредитами й окупності інвестицій.

Бюджетно-податкова політика. Податки мають сплачувати усі без винятку господарники, будь-якої форми власності. Держава в умовах ринкової економіки має багато завдань, які потребують значних фінансових витрат — це фінансування армії, міліції, освіти, медицини, безробіття, будівництва й ремонту шляхів сполучень тощо. Якщо ж держава субсидує село, то потрібно фінансувати переважно саме сільську соціальну сферу і зменшувати фінансове стимулювання виробництва, що є завданням приватного бізнесу. Зниження обсягу податкових пільг у сільському господарстві України є безальтернативним шляхом. Адже їхня значна частина не відповідає вимогам Світової організації торгівлі, до якої в 2008 році вступила Україна. Отже, вони скасовуватимуться під зовнішнім тиском.

Найбільш адекватним для стратегії економічного зростання є функціональний підхід до податкового регулювання. Податкові пільги необхідно надавати не за галузевим принципом, як це відбувається нині, а як “винагороду” за виконання певних суспільно важливих функцій, серед яких першочерговим є запровадження податкового стимулювання інвестицій. Необхідно частково або повністю звільнити від податків прибуток, що реінвестується, та ввести “податкові канікули” на повернення підприємством інвестиційного кредиту (з прибутків, що є джерелом повернення кредитів, не повинен стягуватися податок). Дані кроки дадуть змогу зменшити термін повернення кредитів, сприятимуть швидшій окупності інвестиційних проектів, дадуть можливість точніше планувати інвестиційну діяльність, а банкам - знизити кредитні ставки через зменшення ризику кредитування.

Як варіант удосконалення податкової системи сільського господарства можна розглядати введення замість фіксованого сільськогосподарського податку (який суперечить вимогам СОТ і діє лише до 1 січня 2011 р.) нового інтегрального податку. Під таким податком розуміють всі поточні податки та платежі сільськогосподарського підприємства до бюджетів усіх рівнів, об'єднані в єдиний платіж. Зберігаються (або частково зменшуються) всі ставки та бази оподаткувань, що діяли до введення ФСП. Інтегральний податок має сплачуватися одноразово, по завершенні господарського року (в січні) на казначейський рахунок, а казначейство розподілятиме кошти за призначенням.

Для сільського господарства інтегральний податок спрощує процедуру сплати податків і платежів, адже його можна було б сплачувати після складання балансу агропідприємства, коли підраховані всі фінансові результати за рік. Це дасть змогу сільськогосподарським підприємствам протягом року вільно користуватися своїми коштами, не маючи боргів перед бюджетом.

Отже, інтегральний податок сприяє грошовій формі реалізації продукції, він нечутливий до сільськогосподарської сезонності надходження доходів. Крім того, при такій формі оподаткування сільського господарства не руйнується багатофункціональність податкової системи, не елімінується система бухгалтерського обліку.

Для зміцнення ролі місцевих податків і зборів пропонується ліквідувати деякі неефективні з них та доповнити систему місцевого оподаткування кількома новими податками. Пропонується скасувати вісім місцевих податків і зборів, що посідають останні місця в рейтингу податкових надходжень до місцевих бюджетів: податок з продажу імпортованих товарів; збір за участь у бігах на іподромі; збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; збір за виграш на бігах; збір за видачу ордера на квартиру; збір за право проведення кіно- і теле- зйомок; збір за право проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу й лотерей; збір із власників собак. Витрати на адміністрування цих податків і зборів часто перевищують надходження від них до місцевих бюджетів.

Натомість пропонується запровадити й віднести до місцевих податків (оскільки він має явну територіальну прив'язку) податок на нерухоме майно (нерухомість). Цей податок матиме важливе значення у наповненні місцевих бюджетів, оскільки не можна приховати чи зменшити об'єкт обкладання податком. Пропонується ставки податку визначати у відсотках від встановленого прожиткового мінімуму на початок року за один квадратний метр сукупного розміру оподатковуваного майна. Цей податок повинні сплачувати всі фізичні та юридичні особи, без нижніх чи верхніх обмежень за площею.

Це необхідно для того, щоб позбавити стимулу переписування понадлімітного житла на родичів. Крім того, за допомогою спеціальних коефіцієнтів обов'язково необхідно враховувати де розміщене нерухоме майно та його призначення. Через зміни до Бюджетного кодексу України пропонується перевести до категорії місцевих податків плату за землю, збір за спеціальне використання природних ресурсів, збір за забруднення навколишнього природного середовища, а також податок із доходів фізичних осіб. Крім того, необхідно змінити порядок стягування останнього податку. Як відомо, його нараховують на заробітну плату працівника за місцем його роботи, а необхідно направляти його в бюджет громади за місцем проживання, оскільки більшість селян із передмість працюють саме у містах, а послуги хочуть одержувати у своїх селах.

Висновки. Отже, стимулювання розвитку сільських територій є комплексним завданням, яке не можуть розв'язати окремі міністерства чи організації. В Україні немає державної установи, яка б несла відповідальність за сільські території. Міністерства промислової політики, освіти, охорони здоров'я в основному орієнтуються на міста, а Міністерство аграрної політики (в структурі якого є Департамент розвитку сільських територій) майже повністю концентрує свою діяльність на сільськогосподарському виробництві. Потрібна координація між різними організаціями та міністерствами. А ще доцільніше – створити відповідний урядовий орган державного управління, який

би відповідав за розвиток сільських територій. Звичайно, основні заходи щодо стимулювання розвитку сільських територій необхідно здійснювати на місцевому рівні, але під наглядом і за сприяння Кабінету Міністрів України.

Література:

1. Галицький В. М. Ринок праці та зайнятість населення: проблеми теорії та виклики практики: монографія / Л. Г. Авдєєв, А. В. Алексєєва, О. В. Астахова, С. І. Бандур; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. — К., 2010. — 363 с.
2. Лібанова Е. Демографічний прогноз: що очікувати українцям до 2050 року? / Е. Лібанова, І. Курило // Урядовий кур'єр. — 2012. — 31 січ. (№ 18). — С. 2–3.
3. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективність функціонування : моногр. / [І. Л. Петрова, В. В. Близнюк, Г. Т. Куліков та ін.]; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К., 2009. — 368 с.
4. Транченко Л. В. Формування та регулювання ринку праці на селі: теорія, методологія, практика : (Монографія) / Л. В. Транченко. — Умань : Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2012. — 586 с.

УДК 657.6:004.4:681.415

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Ходаківська Л. О., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджено можливості використання комп'ютерних інформаційних систем в аудиті. Проаналізовано переваги та недоліки їх застосування. Встановлено основні процедури перевірки доказовості використовуваної інформації та її суттєвості для формування повноцінного аудиторського висновку.

In the article, possibilities of application of the computerized information systems in audit are investigated. The analysis of their advantages and disadvantages are given. The author also cites the most important procedures for verification the accuracy of the used information as well as focuses on its importance in the formation of a full-fledged audit opinion.

Постановка проблеми. Комп'ютеризація є однією з найважливіших стадій інноваційних технологій. Комп'ютеризацію пройшли найбільш розвинені країни Заходу, держави Східної Європи, включаючи й Україну. Інтенсивний розвиток електронно-обчислювальної техніки і технологій дав значний вплив на ефективність аудиту і вдосконалення його методів. Комп'ютерна обробка даних забезпечує автоматизоване збирання і обробку інформації, необхідної для оптимізації управління в різних сферах діяльності.

Вдосконалення аудиторської роботи відповідно до вимог ринку певним чином залежить від комп'ютеризації облікових та аналітичних систем, автоматизованого видавання документів та їх збереження. Найбільш ефективним шляхом вирішення проблеми є чітка, своєчасна і достовірна методика перевірки кожного об'єкта бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню ефективності комп'ютеризації аудиторських перевірок присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених і фахівців, зокрема таких як: С. В. Івахненкова, С. П. Суворова, Н. В. Парушіна, Є. В. Галкіна, Л. О. Терещенко, Б. В. Кудрицького, Г. В. Федорової та інших. Проте, питання визначення теоретико-методичних підходів, які б застосовували аудитори під час комп'ютеризації